

'Slimme mensen zijn kwetsbaarder voor onzinnige ideeën'

zaterdag 26 november 2011, 03u00

*Maarten Boudry, de intellectuele kleinzoon van Etienne Vermeersch
Hier met die scepter van Skepp! 27 jaar is hij en een van de knapste koppen van zijn academische generatie. De jonge filosoof Maarten Boudry heeft de zegen van Etienne Vermeersch en schrijft boeken met Johan Braeckman. Aan God, complotdenkers of de parapsychologie laat hij zich niet vangen, alleen voor politici blijft hij opvallend mild. 'Ik geloof nog in idealisme - zonder cynisch te worden.'*

'Ja, Etienne Vermeersch is een voorbeeld voor mij', zegt Maarten Boudry. 'Als hij iets zegt, is het meestal raak. Maar ik ga ervan uit dat ik zijn niveau nooit zal halen. Vooral mijn geheugen is bijlange niet zo sterk als dat van Vermeersch. Onlangs nog hoorde ik hem een lijstje opdreunen van alle Romeinse keizers die christenen hebben vervolgd. Dat had hij van buiten moeten leren in de lagere school en hij kende het nog altijd. Ik zou het niet kunnen. Ik kan een beetje logisch redeneren en helder schrijven, maar de grote allesomvattende denker zal ik nooit worden. Je moet realistisch zijn over je eigen capaciteiten.'

De bescheidenheid siert hem. Toch is de 27-jarige Maarten Boudry een van de knapste koppen van zijn academische generatie. Eerder dit jaar behaalde hij aan de Universiteit Gent zijn doctoraat in de filosofie. Zijn leermeester daar is Johan Braeckman, met wie hij onlangs een boek schreef over kritisch denken: *De ongelovige Thomas heeft een punt*. Braeckman is de opvolger van Etienne Vermeersch en dus mogen we Boudry bestempelen als de intellectuele kleinzoon van de invloedrijkste denker die Vlaanderen de afgelopen decennia heeft gekend.

Net als Braeckman en Vermeersch heeft Boudry een hekel aan nodeloze moeilijkdoenerij. Filosofen die zich verslikken in woorden en ideeën die niemand begrijpt, aan hem zijn ze niet besteed. 'Het cliché wil dat filosofen duistere teksten schrijven, die haast ondoordringbaar zijn', zegt hij. 'Dat is een misvatting die ik probeer te bestrijden. Er zijn van die denkers die het ideaal van helder en rationeel denken overboord gooien. Die vinden dat filosofen zich op een puur subjectieve en eigenzinnige manier moeten bezighouden met de grote zingevingsvragen. Dat is onzin waaraan ik mij geweldig kan ergeren.'

Dood en leeg

Filosofie is geen kunst, vindt hij, meer een vorm van wetenschap. 'Ik heb altijd een passie gehad voor wetenschap. Als ik niet voor filosofie had gekozen, dan zou ik nu burgerlijk ingenieur zijn. Voor mij is de precieze scheidingslijn tussen wetenschap en filosofie van ondergeschikt belang. Als filosoof moet je gebruik maken van de beste kennis die voorhanden is. Wij moeten te rade gaan bij wetenschappers.'

Dan is Darwin voor u belangrijker dan Plato?

'Dat is kort door de bocht, maar het klopt wel. Vóór Charles Darwin zijn theorie presenteerde, ging bijna iedereen ervan uit dat de wereld ontworpen is. Volgens een bepaald plan, door een bovennatuurlijke ingenieur. Dat lijkt inderdaad zo. De natuur lijkt een zekere doelmatigheid, een zin, een betekenis te hebben. Maar dat is een illusie, weten we dankzij Darwin. Alles wat zo functioneel is, wat wij zo mooi vinden in de natuur, is tot stand gekomen door het blinde proces van natuurlijke selectie. Als je dat echt tot je laat doordringen, dan kun je niet anders dan achterover vallen.'

Wil dat zeggen dat het leven zinloos is?

'Absoluut. Het leven is volstrekt zinloos. Toch is het fascinerend: dat blinde proces van natuurlijke selectie heeft wezens voortgebracht die schoonheid kunnen appreciëren, die morele oordelen kunnen vellen, die zin kunnen geven aan hun eigen leven. Maar die zin moeten we wel zelf uitvinden, die komt niet van hogerhand.'

Begrijpt u dat sommige mensen dat akelig vinden?

'Dat begrijp ik. Ik vind het ook helemaal niet verwonderlijk dat gelovige mensen zeer weigerachtig staan tegenover de evolutietheorie. Zelfs de katholieke Kerk, die officieel zegt er geen problemen mee te hebben, kan het darwinisme niet helemaal aanvaarden. Gelovige mensen hebben nu eenmaal de fundamentele overtuiging dat deze wereld niet volslagen zinloos kán zijn. Terwijl het over een miljard jaar definitief afgelopen is, al kan vroeger natuurlijk ook. Ooit zal er geen leven meer mogelijk zijn. Tenzij er elders in het heelal nog leven is, zal het universum daarna dus dood en leeg zijn. Dat kan akelig klinken, maar het kan ook een opluchting zijn.'

Hoezo, een opluchting?

'Als je aanvaardt dat het bestaan op zich zinloos is, dan merk je vrij snel dat alles verder hetzelfde blijft. Dat het geen verschil maakt voor je eigen leven. Je hoeft niet depressief te worden van die gedachte. Ik ben hopelijk het levende bewijs van het tegendeel. Als je de werkelijkheid recht in de ogen kijkt, kun je perfect met volle teugen genieten van het leven. We zijn hier maar even, en het is allemaal zeer tijdelijk en fragiel. Dat is een reden te meer om je niet vast te klampen aan de illusie dat er een God bestaat die zich om ons bekommert.'

Almachtig maar oninteressant

Gaat u zover als Vermeersch, die er zéker van is dat God niet bestaat?

'Vermeersch zegt dat de God van het christendom niet kan bestaan, omdat die eigenschappen heeft die intern tegenstrijdig zijn: met al het kwaad en het lijden in de wereld is het uitgesloten dat God tegelijk goed en almachtig is - want dan zou God daar iets aan doen. Op dat punt ben ik het eens met Vermeersch. We mogen natuurlijk niet uitsluiten dat er wél een of andere bovennatuurlijke entiteit bestaat, maar tot nader order ga ik daar niet van uit. Ik sluit ook niet uit dat het monster van Loch Ness bestaat, dat er een grote theepot rond de aarde cirkelt of dat de maan van kaas is gemaakt. Ik sta open voor de mogelijkheid dat ik mij vergis, maar

dan zal het bewijsmateriaal zeer krachtig moeten zijn.'

Wat zou u kunnen overtuigen?

'Er zijn al wetenschappelijke experimenten uitgevoerd over de werkzaamheid van bidden. Daar is tot nu toe niets uitgekomen, maar het is in principe niet uitgesloten dat zo'n onderzoek wel iets zou opleveren. Als experimenteel kan worden aangetoond dat God onze gebeden verhoort en mirakels verricht, dan moeten we wel geloven dat hij bestaat. Of stel je voor dat we in ons dna Hebreeuwse Bijbelverzen zouden aantreffen, in codetaal. Dat zou ook vrij overtuigend zijn. Of dat God plots het hemelgewelf zou openscheuren en ons zou toespreken - ook dat zou indrukwekkend zijn. Al zal Etienne Vermeersch zelfs dan zeggen dat we hallucineren. Nu goed, ik vind de kwestie van het godsbestaan ook niet zó interessant.'

U bent nooit bij de jezuïeten geweest, natuurlijk, zoals Vermeersch.

'Nee, maar ik ben wel gelovig geweest. Ik ben katholiek opgevoed, weliswaar op een milde manier, maar ik weet wel wat het is om te geloven. Kort na mijn plechtige communie ben ik atheïst geworden, maar tot ik een jaar of tien was, knielde ik 's avonds aan mijn bed om te bidden. Ik herinner me niet dat ik ooit bang was om naar de hel te gaan, maar de hemel, daar geloofde ik wel in. Ik herinner mij dat ik eens met mijn zusje in de traphal bij oma aan het spelen was. Ik was zes, zij was vier. Omdat ze met haar hoofdje tussen de ballustraden was geraakt en klem zat, was ze aan het stikken. Maar ik stond gewoon toe te kijken. Naar het schijnt, heb ik toen tegen mijn zus gezegd: "Het is niet erg, zus, straks ben je in de hemel.'

Zeer logisch geredeneerd, toen al.

'Ja, dat is toch wat echt religieuze mensen geloven. Vandaag vind ik het nog altijd merkwaardig dat mensen die religie serieus nemen, toch bepaalde grenzen kennen. Ik bedoel maar: als je echt gelooft dat je een overleden geliefde later in de hemel zult terugzien, waarom huil je tijdens de begrafenis dan tranen met tuiten? Dat is natuurlijk perfect begrijpelijk, maar toch dubbelzinnig. Of neem mensen die geloven dat God mirakels kan verrichten: zelfs die zullen nooit verwachten dat een geamputeerd been er ineens opnieuw zal aangroeien. Terwijl een almachtige God dat toch zou moeten kunnen.'

Illuminati, shapeshifters en Bush

In het boek dat u samen met Johan Braeckman schreef, gaat het onder meer over het geloof in complottheorieën. Wat fascineert u daarin?

'Veel mensen vragen zich af: hoe je nu zo stom kunt zijn om te geloven dat Elvis nog leeft, dat de maanlanding destijds in scène werd gezet of dat president George Bush zelf achter de aanslagen van 11 september zat. Maar als je die complottheorieën van dichtbij gaat bekijken, blijkt dat ze veel ingenieuzer in elkaar zitten dan je op het eerste gezicht zou denken. Mensen die in complotten geloven, zijn vaak ook veel intelligenter dan je zou verwachten. Intelligente mensen zijn soms kwetsbaarder voor onzinnige ideeën omdat ze beter zijn in het bedenken van argumenten om hun absurde opvattingen te verdedigen. Iemand die zeer intelligent is, kun je niet zo

gauw in het nauw drijven. Daar vergissen wetenschappers zich weleens in. Ze denken dat ze complotdenkers zonder voorbereiding kunnen verslaan in een debat, maar vaak is dat helemaal niet zo gemakkelijk.'

Hoe komt dat?

'Omdat complottheorieën zichzelf immuun maken voor kritiek. Die immuniteit zit er als het ware ingebakken. Om het simpel te zeggen: alle bewijzen die het complot ontkrachten, zoals getuigenissen en materiële bewijzen of officiële rapporten, maken volgens de complotdenker deel uit van het complot. De getuigen zijn omgekocht, de bewijzen vervalst en de opstellers van het rapport zitten mee in het complot.'

Complotdenkers zijn intellectuele judoka's, zoiets?

'Ja, ze gebruiken de kracht van de tegenstander om hem te vloeren. Dat je hen niet kunt overtuigen van hun ongelijk, is niet omdat ze gewoon koppig zijn, maar omdat elke complottheorie nu eenmaal zo in elkaar zit. In zekere zin zijn ze het slachtoffer van de theorie waarin ze geloven. Zo'n theorie is als een zwart gat waar je steeds dieper in gezogen wordt en waaruit je niet meer kunt ontsnappen. Complotdenkers gaan ook steeds verder: president Bush was niet zélf verantwoordelijk voor de aanslagen op het WTC, hij was de marionet van de eeuwenoude sekte van de Illuminati - en achter die Illuminati zitten dan weer *shapeshifters*, reptielen van een andere planeet die de vorm van een mens kunnen aannemen. Dat denkt David Icke, een invloedrijke Britse complotdenker. Al zitten zijn geestesgenoten met hem verveeld, omdat hij hen in diskrediet brengt met die waanzinnige ideeën. Maar tegelijk kunnen ze hem niet bekritisieren zonder zichzelf in de voet te schieten.'

Hoe kan een mens zichzelf beschermen tegen zulke onzin? Wat zijn de vuistregels voor iemand die kritisch wil denken?

'Wat die complotten betreft: als iemand een theorie heeft die álles verklaart en die immuun is voor elke kritiek, dan moet je op je tellen passen. In het algemeen kun je best deze vuistregel gebruiken: voor buitengewone beweringen is buitengewoon bewijs nodig. Iemand die beweert dat de aarde zesduizend jaar oud is en geschapen werd met alles erop en eraan, kun je niet zomaar van de hand wijzen. Maar de bewijslast ligt wel bij de persoon die dat beweert. De sterke verhalen over parapsychologie zijn een goed voorbeeld: we moeten altijd bereid zijn om zulke verhalen te onderzoeken, maar het zal héél sterk bewijsmateriaal vergen om ons te overtuigen. Om het met een boutade te zeggen: we moeten een open geest hebben en nieuwe ideeën niet zomaar afwijzen, maar onze geest mag ook niet zo open zijn dat onze hersens eruit vallen.'

Staat u nog open voor de mogelijkheid dat parapsychologische verschijnselen zoals telekinese of telepathie echt bestaan?

'Ja, principieel sta ik daarvoor open. Dat is nu eenmaal de correcte en eerlijke filosofische houding. Maar daarmee heb ik niet gezegd dat er nu al goede aanwijzingen voor bestaan. Al het degelijke onderzoek tot dusver is eensluidend negatief, en er is voorlopig niet de minste hoop op positieve resultaten. Maar de deur staat nog altijd op een kier, ja. Dat is een kwestie van filosofische bescheidenheid. Zelfs wat homeopathie betreft, moeten we blijven openstaan voor

de mogelijkheid dat die extreme verdunningen nog een werkzame stof bevatten. Al wil ik er graag mijn leven op verwedden dat het niet zo is.'

Snoepje voor de miserie

Is het uw ambitie om later prof te worden?

'Lesgeven is voorlopig niet echt mijn ding, maar als ik de komende veertig jaar filosofisch onderzoek mag blijven doen, dan teken ik meteen. Ik haal daar bijzonder veel voldoening uit. Al biedt de academische wereld je geen langdurige werkzekerheid. Ik werk de komende drie jaar aan een project, dat ik hoop met nog eens drie jaar te kunnen verlengen. Maar dat is nooit gegarandeerd. Voor sommige mensen kan die onzekerheid ontmoedigend zijn. Vooral als je kinderen hebt, is werkzekerheid wellicht belangrijk.'

En die hebt u nog niet?

'Nee, en ik ben momenteel vrijgezel, dus op korte termijn heb ik ook geen plannen. Ik leid een vrij zorgeloos leven, dus ik kan het mij permitteren om het risico te lopen zonder werk te vallen. En kinderen zijn geen prioriteit. Tot voor kort zag ik dat absoluut niet zitten. Bij de gedachte dat ik vader zou worden, zonk de moed mij in de schoenen. Kinderen bezorgen je nu eenmaal veel last, je hele leven wordt erdoor beheerst. Die toewijding van ouders aan hun kinderen, waarbij ze bijna hun hele leven opofferen, is bijna hypnotisch als je dat van een afstand bekijkt.

Het is de moeite waard, hoor.

'Ik weet dat ouders heel veel van hun kinderen houden. Maar dat is het net. Die liefde, en het goede gevoel dat mensen eraan ontlenuen, is een snoepje dat de natuur ons geschonken heeft. En dat wekt mijn achterdocht, ziet u: als de natuur ons dat snoepje geeft, moet er wel heel veel miserie tegenover staan. (*lacht*) Pas op, ik kan goed met kinderen om. Ik ben ook leider geweest op jeugdkamp. Ik zou het wel fascinerend vinden om te zien hoe een kind de wereld leert kennen en taal verwerft en zo. Maar ik heb voorlopig geen plannen in die richting. A propos, vergeet ook de dreigende overbevolking niet.'

Vindt u dat ook het grootste probleem ter wereld, zoals Vermeersch?

'Absoluut. Al ben ik het niet met hem eens dat die Chinese eenkindpolitiek een goede zaak is geweest. Doordat er in China jarenlang te weinig meisjes werden geboren, dreigt er straks een tekort aan vrouwen te ontstaan. Bovendien kampt China binnenkort met een gigantische vergrijzing. Maar ik ga akkoord met de overtuiging dat er een limiet zit op wat de aarde aankan. De opbrengst van landbouwgrond is de afgelopen decennia enorm toegenomen, onder meer dankzij kunstmest, veredeling en genetische manipulatie - waar ik een ondubbelzinnig voorstander van ben. Maar je kunt de grond niet blijven uitputten. Er is een grens voorbij dewelke die opbrengst niet meer kán toenemen. Anderzijds geloof ik ook dat wij de mogelijkheden van de mens onderschatten. We mogen niet uitsluiten dat er in de toekomst nieuwe technologieën opduiken die de problemen van vandaag oplossen.'

Darwiniaans inferno

Wat vindt u ervan dat de andere diersoorten massaal uitsterven? Volgens de Nederlandse filosoof Bas Haring is dat geen probleem. Zelfs met de helft van het aantal soorten gaat de aarde niet tenonder, schrijft hij in zijn nieuwe boek Plastic Panda's.

'Daar sympathiseer ik wel mee. Het idee dat elke diersoort intrinsiek waardevol is en per se moet worden bewaard, vind ik puur sentimentalisme. Ik voer vaak discussies met mensen die ijveren voor meer ecologisch bewustzijn, of voor meer dierenwelzijn. Maar dikwijls kan ik hen niet volgen. Neem nu die honderdduizenden keversoorten die er bestaan: zou het erg zijn als er daar een paar duizend van verdwijnen? Ik denk dat niet. Niet elke soort is interessant voor ons of voor ons ecosysteem. Ik ben meer bekommerd om de olifant, bijvoorbeeld. Niet omdat hij intrinsiek waardevol is, maar omdat het zo'n mooi en uniek beest is.'

En vindt u dat een goed argument?

'Ja. Maar het is ook een cynisch argument. Wij kiezen er dus voor om bepaalde diersoorten te laten overleven in dit darwiniaanse inferno enkel en alleen voor ons plezier, eigenbelang of onze wetenschappelijke interesse. Wat wij vaak vergeten, is hoe wreed de natuur is. Als je bezig bent met dierenwelzijn, zou je je net zo erg moeten bekommeren om het lijden van dieren in de wilde natuur, in plaats van enkel naar de paardenmarkt van Anderlecht te gaan. Over dieren in het wild bestaan veel sentimentele ideeën. Er wordt in de natuur ontzettend hard geleden. En mensen beseffen dat niet. Als je dat leed overschouwt, zou je nog eerder geneigd zijn om te denken: afbranden dat regenwoud!'

Als u een dier was, dan zou u nog liever...

'... in een dierentuin zitten. Absoluut.'

Tussen haakjes: hoe ervaart u, als redelijk jonge mens, de huidige crisis?

'Dat is natuurlijk een complexe discussie. Maar het is duidelijk dat zelfs de ergste gevolgen van deze crisis *peanuts* zijn in vergelijking met de pest of de cholera in de middeleeuwen. Het economische systeem staat onder druk, maar er bestaan mogelijkheden om te vermijden dat zoiets nogmaals gebeurt. Door risicovol speculeren op korte termijn aan banden te leggen, en het perverse systeem van bonussen af te schaffen. Maar ik weet te weinig over economie om daar zinvolle uitspraken over te kunnen doen.'

En de politieke crisis in ons land, wordt u daar cynisch van?

'Nee. Ik ben verbaasd over het cynisme van sommige commentatoren. Dat lijkt op dat van complotdenkers, die ook alles en iedereen willen ontmaskeren, die het ware gelaat van de machthebbers willen tonen. Zo lijken commentatoren te insinueren dat politici alleen maar aan hun eigen hachje denken, dat het hen alleen maar om macht te doen is. Dat kan ik moeilijk geloven. Psychologisch alleen al is het onwaarschijnlijk dat het in de politiek alleen maar om postjespakkerij gaat, dat politici niet wakker liggen van de echte problemen. Natuurlijk is politiek een

machtsspel, natuurlijk wordt er achter de schermen zwaar gepokerd. Maar dat doet geen afbreuk aan het idealisme, aan het feit dat de meeste politici oprecht gedreven zijn om de wereld te verbeteren. Daar geloof ik nog wél in.'

Samen met Johan Braeckman schreef Boudry het boek De ongelovige Thomas heeft een punt. Een handleiding voor kritisch denken (Houtekiet, 2011).

Joël De Ceulaer, foto's Ivan Put